



Ajándékok — nem karácsonyra

Vasarelynek Franciaország egy kastélyt ajándékozott, amit a mester egy frankért — e jelképes összegért — „vásárolt meg”, s ahol életművének alkotásai tán örök otthonra lelnek.

Mi nem vagyunk oly gazdagok, hogy minden egyes jelentős alkotónk lelművét mentendő meg csak egy szerény kis szobát is felajánljunk. Mert hát legfeljebb, ha valaki értékes alkotásait felkínálva a köznek, óhajítja egyben annak állandó kiállítását is, hiszen raktárban őrzött alkotás halott művé lesz abban a percben, ha elszakítják attól, akinek készült, a közönségtől, a befogadótól.

Varga Mátys Kossuth-díjas dizlettervezőnk maga állít hat magának emléket, akkor, amikor munkássága fontos állomásán, itt a Tisza partján vett és újít fel egy szerény kis házat, ahová szánja az egyik legnagyobb kultúr-történeti jelentőségű adományát: Egy fél évszázados pályafutás színházi relikviáit, a rivalda díszleteinek kicsinyített másait. Az utókor számára azt megmutatandó, milyen volt egy-egy előadás látványa a nemzet szegedi és budapesti közínházában, no meg a templom előtti téren.

— Mi ösztönözt erre? — kérdezi vissza. Kettős motívum. Menteni jó néhány évtized színházi emlékeit, s adni annak a városnak, amely nekem oly sokat nyújtott, ahol egy élet gazdag munkássáveit töltöttem, s amelyhez ilyenformán vágyom kötődni akkor is, amikor már csak az alkotásaimról ismerhet egy új nemzedék.

Es egy most felnövekvő generáció fogja majd élvezni a modern magyar grafika egyik kiváló mesterének, Szegednek szánt adományait is. Kass János Munkácsy-díjas művészünk kilencven grafikáján és ötven plasztikáján kívül szülővárosának ajándékozta még irodalmi levelezéseit, dia- és videofelveteleit, amelyek a már meglevő és a jövőben bővülő Kass Galériában komplex képzőművészeti élménnyel gazdagítják az odalátogatót.

Az utóbbi évtizedben különösen megzaporodtak a városunk iránti szeretetből és az értékmentés szándékától vezérelt adakozók, hagyatékot ajándékozók. Nem igen van olyan esztendő, hogy ne érkeznék jelentős számú és értékű magánadomány a könyvtár vagy a múzeum eméire. Sokszor mennyiségében felülmúlva a vásároltat. A legutóbbiak közül csak a nagyobbakat említve: Lucs Ferenc és Fischer Ernő festményajándékai, Vinkler László közel kétezer darab régészeti tárgygyűjteménye, a negyedmillió értékű képekkel, Buday György, Erdélyi Mihály hagyatéka irodalmi dokumentumterékkel, Vasváry Ödön az amerikai magyarság életét dokumentáló gyűjteménye, Magyar László újságírói kézirat- és fényképhagyatéka. Mindmind pénzben sokszor ki sem fejezhető értéket jelentenek nekünk.

*

A szerkesztőség folyosóján gyakran találkozunk vele, bár már reggen nem aktív fotóriporter. Csak hát az élete nagy részét itt élte, s elszakadni nem tud és nem is akar. Jóllehet ma már csak a maga szórakoztatására kaptogtatja a fényképezőgépet. Kapcsolata az itt és most fotográfiájával nem szakadt meg. Kétszázézer forintos alapítványt létesített, amelynek kamatait minden esztendőben az a szegedi fotóriporter kapja, aki munkájának minősége alapján kiemelkedőt produkál. Liebmann Bélának ez csak az egyik nagyvonalú gesztusa a város felé, a másik sem kisebb jelentőségű.

— Tudja, hatvanöt esztendő, az már történelem — mesélte egyszer. — Es én ennek az időnek úgy voltam tanúja, hogy nem hagytam elszállni a pillanatot, hanem megállítottam a hivatásom okán. Fényképeztem 1923 óta. Lenycevre kaptam Horthyt és Szent-Györgyit, Lehárt és Toscaninot. 1950 után megörökítettem minden jelentős politikai személyt, aki itt járt és a koalíciós időszak több eseményeit. No és ami a lényeg, megőriztem minden negatívot. Hűszer darabot. Jó memóriámnak köszönhetően mindegyikről tudom, mit vagy kit, mikor és hol ábrázol.

Ezt a felbecsülhetetlen értékű dokumentumgyűjteményt, a milliós értéket képviselő éremgyűjteményével a múzeumnak ajándékozta. Ma a gyönyörűséggel újított Fekete-házban látható. Auer Lajos szegedi fényképezőmester korabeli fotóival, Benedek László, Buzsáki Ferenc város-történeti fényképdokumentumaival adnak — a szó szoros értelmében — hűséges képet Szegedről Szegednek.

Vannak itt más, jószívvel adott, a múlt egyes pillanatát megállító képek. Köztük Lengyel Mária adományai. Ő nem fotográfus, nem történész. „csupán csak” élő tanúja a magyarországi kommunista mozgalomnak.

Amikor találkoztunk, első dolga volt, hogy megmutassa azt a bírói végzést, amelynek tartalma edesapja elítélése kommunista érzelmei miatt. Olyan családban született, ahol természetes közeg volt a mozgalmi munka, s nap mint nap kis gyűlések folytak. Így hát könnyű a dolga, amikor több száz — ma már történelmi jelentőségű — fotót kell azonosítani, feldolgozni. Azokat, amiket az évek alatt összegyűjtött és most továbbadásra szánt.

*

Persze, hogy az emberi büszkeség és a vágy a halhatatlanságra erős mozgatóerő a művek, alkotások továbbadományozására. Bűn-e ez, amikor eme önzés mások javát szolgálja, életét gazdagítja. De adakozni más erőttől hajtva is lehet, például a kötődés szálaiknak erősítése okán.

El Braziliában, Monte Videóban egy idős férfi, Deak Ábrahám Ferencnek hívják. Nem milliomos, tehát nem tartozik azok közé, akik jó dolgukban már nem tudnak mit kezdeni a pénzüikkel. Jó fél évszázada emigrált, s az ötvenes évek derekán úgy döntött, gyarapítani kívánja szülővárosa értékeit, anyagi lehetőségein belül. A gazdagítás nem mindennapi formáját választva a mai napig folyamatosan küldi ajándékcsomagjait, amelyben dél-amerikai kőzetek, trópusi madarak vannak. A címzett a Móra Ferenc Múzeum, s a legutóbbi küldemény egy a ma már kihaltban levő amerikai struccfaj, a nandu volt. Az ország határain ugyan belül, de jó néhány kilométerre tőlünk él valaki — a neve nem fedhető fel —, aki szintén e város szülőtte, de a sorsa úgy hozta, hogy az ország másik végén éli életét. A kötődés szála arra ösztönözték, hogy alapítványt létesítsen, amelyet minden esztendőben az a szegedi operatőrné kap jutalmul, aki kiemelkedő teljesítményt nyújt olasz operák énekülésében. Vargha Béla pedig azoknak a szegedi egyetemistáknak szánja alapítványát, akik a biológiai tudományok kutatása terén járnak elől.

*

Csontváry képeit a halálát követő árverésen tuvarosok akarták megvásárolni, gondolván, jó lesz még ponyvának. Ha akkor, a végkiadás után egy műértő és pártoló nem menti meg még a fizikai küzdelemtől sem riadva vissza, ma sokkal szegényebbek lennének.

Mennyi érték ítéltetett volna hasonló módon elkallódásra, megfosztva az utókorat a birtoklás lehetőségétől, ha nem lettek volna megmentők, őrzők és továbbadók. S mennyi érték, készség és tudás maradna felfedezetlenül az alapítványok nem anyagi, hanem eszmei, erkölcsi vonzásának hiányában. Így hát köszönet a nem karácsonyi, de mégis ünnepi ajándékokért.

KALOCSAI KATALIN

Ha nézőnek képzelet magát a látogató...

HELYZETJELENTÉS A SZEGEDI SZÍNHÁZ ÉPÜLESÉRŐL

Lesznek majd sokan, akik esztendőnek: ez igen, ez jól sikerült. Es lesznek majd fanyalgók, akik — lehalálva a hangjukat — úgy velük: igen-igen, de azért...

A régi más volt... Persze... Zegzugos és ütvestökökkel tarkított, sötét és alacsony plafonokkal nyomorított, málladozó vakolatú és mégis... Mégis színház volt, játszani lehetett benne Lohengrint és Diákserelmet, A vágy villamosát és Vízkeresztet, Mégis, „lepusztultsága” ellenére is csillogott, mert megszépítette a szót és a zene, a mozdulat és fény. Utoljára 1978. április 25-én. (Es nem „tiz évvel ezelőtt”, ahogy mostanában elő-előfordul egynemely, a színház-felújításról tudósító újságcikkben!)

Ugye, ha mi régi szegediek azt mondjuk: „színház”, még ma is inkább gondolunk az évekig állványok mögé rejtett, palánkkal körbekerített épületre, mint házsomszédjára, a mozból lett Zenés Színházra, vagy a Horváth Mihály utcai házra? Persze, mert nekünk az volt az igazi színház, ahol morogva indult lefelé a vastüggöny (de indult, mert volt), ahol ha kellett, forgott a színpad (mert matuzsálem-korában is működött), ahol az egymásra talált, boldog szerelmeseket az égbe emelte „megtáltosodott” csónakuk (ha épp ez az örült ötlete támadt a darab rendezőjének.)

1.

De aztán évek teltek el, kényszerű nélkülözésben, színésznek, közönségnek egyforma sóvárgásban. Lapunk olvasóinak időközben többször volt alkalmuk legalább képzeletben benézni a palánk és az állványok mögé, illő hát, hogy most, amikor lassanként ismét színházformájú lesz a ház, megint körülnézzünk együtt. Annál is inkább, mert úgy hírlik, eljött a műszaki átadás ideje is.

Itt azonban álljuk meg egy kicsit tisztázni azt, mit is jelent ez az építőipari szakkifejezés egy ilyen sokrétű munka esetén. Darvas Tamás építész-vezető a szó.

— Ház és színház között különbséget kell tenni. A ház ugyanis kész — ha úgy értjük elkészültét, hogy van fűtés-hűtés, szellőzés, víz a vezetékekben, áram a kábelekben. Alap-funkcióját tehát már betölti a ház, csak hogy ettől még nem színház. Majd ha a színpadtechnikai berendezések, a színészívó rendszer, a fény-és hangtechnika, a zárláncú tévé, a képző-és iparművészeti alkotások... Ez utóbbi „együttesre” a beruházási vállalatnak külön 100 milliós szerződése van két céggel. És ettől „független” a Délép és alvállalkozói 380 milliós építés-szerelési munkája, ami tényleg vége felé jár. (Cikkünk írásakor, december közepén minderről még csak jövő időben volt szó. P. K.) A menetrend nagyjából a következő: a december 16. és 23. közti — hangsúlyozom: „délépés” — műszaki átadás után megállapodunk egy úgynevezett hiánypótlási határidőben, úgy gondolom, február-március tájára szólóan. Ezalatt a már említett szcenikai szerelések folynak, mi pedig befejezzük minden olyan munkát, ami értelmetlen lett volna addig, amíg az adott helyiségben bárki is dolgozik. (Meg aztán óvatosságból sem rakjuk fel addig a tükröket, lámpaburákat, a bárnyborítást, hiszen a sérülésveszély fennáll.)

A következő lépcsőfokot a munkálatok menetében röviden minősítésnek nevezhetnénk. Ez lesz az az időszak, amikor a hatóságok képviselői véleményezik az építők-szerelők munkáját. Amikor a tűzoltóság a pincétől a zsinorpadlásig végigjárja a helyiségeket s mérlegeli, megfelelnek-e az érvényes, és a színházak esetében meglehetősen szigorú tűzbiztonsági előírásoknak. Is megteszik ugyanezt a maguk szemzőgeből a közegészségügy, a balesetvédelem

szakemberei. Csak ezután következhet a tényleges próbautazás, vagy inkább üzempóba, amikor már a színházi műszaki szakembereké lesz a teher. Jártasságot kell szereztünk, mire „elésben” először fölmegy a függöny. (Az Állami Operaház esetében ezt az időszakot három hónapra becsülték...)

2.

Nos, akkor most tessék elcsodálkozni! A nézőtér láttán, amelyen már teljes pompában ragyognak az aranydíszek. A mennyezeti táblaképek és a Szeged-cimerek is kivirultak, s kész a mintapáholly, a maga elegáns aranybordó tapétájával. A lényegesen áttekinthetőbbre átépített lépcsőházakban is már az a gond, hogyan védjük meg a márványburkolatot, a falfestést, a rézdszikeket („kézfogókat”, korlátokat) az akaratlan sérülésektől — ott ugyanis kis fantáziával most is nézőnek képzeletit magát a látogató. Csakúgy, mint a szellemes megoldással a nézőtér alá süllyesztett ruhatárban és büfében. (Ne keresse senki a régi emeleti társalgót — a földemek áttörésével három színi magasságúra bővített előcsarnok a reginél jóval tágasabb teret ad a szünetekbeli csevegéshez, nézelődéshez. Az igazi színház foyer-képzőletéhez, minnek is tagadnánk, hozzátartoznak a ruhabetartó, ismerős-keresgélő pillanatok...) A különféle funkciójú terek összerendelése ugyan felvet egy kérdést, hogy tudniillik nem lesz-e zavart egy delutáni hosszabb előadás távozó és az esti előadás érkező közönségének összekeveredése — például a ruhatárban —, de erre majd az élet választ.

Mi sem jobb bizonyíték arra, hogy a falakon belül igen csak felgyorsult az élet, mint az: van már kulesos asszonya a háznak. Azaz: az üzemi szarny jórészt berendezett olizóit (micsoda komfort a régiekhez képest!) nem árt kulesra zártan védeni... Alkalmunk volt néhányba bekukkantani — jó ha az embert az építész-vezető kalauzolja! —, s meggyőződhetünk: a szolista és a táncos, a kórustag és a zenész hivatásához méltó körülmények közé kerül.

De ne feledkezzünk el a műszakiakról — nélkülük nincs színház! — s az ő munkájukat segítő gépekről sem. Zenekari süllyesztők és forgószínpad nélkül ugyan el lehet képzeletben színházi előadást, még a díszletlift meg az emelőgépek is nélkülözhetők, de hogy ezek lesznek, sőt, jórészt már vannak, az mégiscsak fontos. Ez az új színház — a felújítás szobor-és sorok írója legszívesebben csak a negyedik és ötödik betűt írta le —, szóval ez mindenféle trükkök-képes lesz.

Mint a ház pillanatnyilag legjobb ismerője, Darvas Tamás is alig győzte megmutatni a látóvalókat. Amelyek közül — kár, hogy így van! — a legtöbb láthatatlan lesz a néző számára. A színpad impozáns hátsó frontját, a tizen-huszon méter magasban körbefutó technikai erkélyeket, világítási hidakat, a díszletemelőknek a laikus számára áttekinthetetlen rendszerét a színpad hátsó körülfüggönye takarja majd előlünk.

3.

Ha megenged az olvasó néhány személyes megjegyzést, ideírom: ott-ártamkor a szerelőállványt még nem vontatták le, hát kézközben voltak még a zápor-berendezés „rózsái”, melyekből remélhetőleg csak próbaképp ömlik majd a víz a színpad „elárasztására”. Mit mondjak, furcsa egy érzés volt... Hát még állni a tetőn, kívül az úgynevezett tűzzáró ajtókat egyiken, s arra gondolni, hogy a kis teraszra az építőkon kívül csak a madár lép majd rá, mert ha a zsinorpadlás személyzete oda kényszerülne, akkor már baj volna... De hess madár, tűzmadár!...

Maradjunk a valóságban és járjuk körbe a házat. Talán először a főbejáratához menjünk, de gyalog ám! Mert úgy tűnik, a zuhogó esőben, hófúvásban érkező kiscipós, estélyi ruhás hölgyekre, közülük is a személygépkocsival érkezőkre nem gondoltak. Nem, mert a főbejárat járdája és az úttest felező-záró vonala között oly keskeny a sáv, hogy ott még egy pillanatra sem lehet megállni a mögöttes forgalom zavarása nélkül! Hölgyeim, hol fogunk kiszállni? Az Árvízíg előtti, a Tisza Szállónál, a Bartók Béla művelődési központnál ugyan lehet, de ösztönten zölpa nem ezek a legjobb megoldások! (A környék parkolási gondjairól nem is szólva...)

Ha egyébként a Bartók felől érkezünk majd a színházba, tegyük ezt esukott szemmel, mert a művészbéjártó melletti „minek nevezélek” építmenyre jobb, ha rá sem nézünk. Aki még mindig reménykedik, ábránduljon ki: a szellőzőgépház levegőbeszívó bodegája, fájdalom, nem ideiglenes helyen áll... Szóval, kerülnünk inkább a Szabadság mozi felé, ott ugyanis hangulatos-sétalóutcát alakítanak ki, a színház építészeti stílusához illő. Persze lehet, hogy e funkcióváltással sokan nem értenek majd egyet. De gondolják csak el: olyan nincs, ami mindenkinek tetszik.

Azért én azt hiszem, a leendő nézők között meghatározó mértékben több lesz az elégedett...

PÁLY KATALIN

KARÁCSONYI MAGAZINUNK ILLUSZTRÁCIÓJÁUL SZOLGÁLO
ÜNNEPI PORCELÁNSZOBROKAT TÓTH VALÉRIA ÉS KLIGÉ
SÁNDOR SZOBRÁSMŰVÉSZEK KÉSZÍTETEK